

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष १ ले □ अंक ५६ वा □ शुक्रवार दि.०४ एप्रिल २०२५ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

नेपाळमध्ये राजेशाही परत आणण्याची मागणी तीव्र

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

नेपाळ पुन्हा एकदा राजेशाहीचे वारे वाहू लागले आहे. हा प्रश्न या कारणासाठी आहे की २० वर्षांत प्रथमच, नेपाळच्या पदच्युत राजाला रविवारी काठमांडूमध्ये शाही सन्मान मिळाला. त्रिभुवन आंतरराष्ट्रीय विमानतळाबाहेर हजारो समर्थक जमले होते. त्यांनी ७७ वर्षीय ज्ञानेंद्र शाह यांच्या समर्थनार्थ घोषणाबाजी केली. दोन दशकांपूर्वी, जेव्हा राजेशाहीविरुद्ध बंड झाले, तेव्हा राजा ज्ञानेंद्र शाह यांनी आपली सत्ता सोडली. मग नेपाळमध्ये राजाच्या समर्थनार्थ पुन्हा एकदा गर्दी जमली आहे यात काय बदल झाला आहे ?

नेपाळमध्ये लोकशाहीच्या नावाखाली लोकांना फसवणूक झाल्यासारखे वाटू लागले आहे. राजेशाही आणि हिंदू राष्ट्राच्या मागणीने हिंसक आंदोलनाचे रूप धारण केले आहे. लोक रस्त्यावर आले आहेत आणि सुरक्षा दलांशी चकमकी सुरू झाल्या आहेत. राजधानी काठमांडूसह अनेक भागात निदर्शक आणि सुरक्षा दलांमध्ये संघर्ष झाला. अनेक ठिकाणी आग लागली आणि किमान दोन लोकांचा मृत्यू झाला. नेपाळ सरकारने अनेक भागात सैन्य तैनात केले आहे आणि कर्फ्यू लागू केला आहे. २००८ मध्ये याच लोकांनी राजेशाही रद्द करून लोकशाहीवर विश्वास व्यक्त केला होता. तथापि, लोकशाहीच्या नावाखाली तेथील कम्युनिस्ट सरकार केवळ चीनचे समर्थक म्हणून राहिले. यासाठी त्यांनी नेपाळमधील लोकांचे हितही पणाला लावले. अशाप्रकारे, राजेशाही समर्थक संघटनांनी पुन्हा एकदा राजेशाहीची मागणी करण्यासाठी जनतेला तयार केले. आता माजी राजा ज्ञानेंद्र शाह यांच्या परतीसाठी संघटना सतत निदर्शने करत आहेत.

जेव्हा नेपाळमध्ये राजेशाही संपुष्टात आली आणि लोकशाही स्थापन झाली, तेव्हा लोकांना अपेक्षा होती की काहीतरी चांगले घडणार आहे, परंतु गेल्या १६ वर्षांतच नेपाळमध्ये १० सरकारे बदलली आहेत. अध्यक्षपद आणि युतीच्या वादांमुळे जनहिताच्या योजना राबवता आल्या नाहीत. सरकारांमधील भ्रष्टाचार शिगेला पोहोचला आहे. त्याच वेळी, चीनने विकासाच्या नावाखाली शोषणाचा अवलंब केला. भारतासोबतचे संबंधही बिघडू लागले. आता लोकांचा असा विश्वास आहे की मजबूत केंद्रीय नेतृत्व आणि सार्वजनिक हित केवळ राजेशाहीमध्येच शक्य आहे.

नेपाळच्या इतिहासात असे अनेक राजे झाले आहेत ज्यांच्या कारकिर्दीत प्रजा समाधानी होती. लोकांची सुरक्षितता देखील सुनिश्चित करण्यात आली. लोकशाहीतील भ्रष्टाचार आणि राजकीय अस्थिरतेमुळे लोक नाराज आहेत. अशाप्रकारे त्यांना जुने दिवस आठवू लागले. लोक नेपाळचे राजा वीरेंद्र यांना एक चांगला शासक मानत होते. १९ फेब्रुवारी रोजी माजी राजा ज्ञानेंद्र शाह त्रिभुवन आंतरराष्ट्रीय विमानतळावर पोहोचले. लोकांनी त्यांच्या समर्थनार्थ मोटारसायकल रॅली काढली. ये राजा, देश वाचवा असा संदेशही त्यांनी दिला.

राजेशाही काळात नेपाळची ओळख हिंदू राष्ट्र म्हणून झाली. तथापि, लोकशाहीच्या आगमनानंतर येथे कम्युनिस्टांचे वर्चस्व वाढले. जर आपण इतिहासाकडे पाहिले तर नेपाळवर कधीही कोणाचीही वसाहत झालेली नाही. येथील राजेशाहीमध्ये स्थिरता होती. नेपाळमध्ये हिंदूंची लोकसंख्या मोठी आहे आणि त्यांचा असा विश्वास आहे की केवळ राजेशाहीतच त्यांची संस्कृती जपली जाऊ शकते. नेपाळच्या संविधानात ते धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र घोषित करण्यात आले. जरी लोकांचा असा विश्वास आहे की हा हिंदू बहुसंख्य देश आहे. अशा परिस्थितीत, ते धर्मनिरपेक्ष घोषित केले जाऊ नये. यामुळे नेपाळच्या संस्कृतीचे नुकसान होते.

१९९० मध्येच नेपाळमध्ये लोकशाहीची चळवळ सुरू झाली. यानंतर नेपाळमध्ये बहुपक्षीय व्यवस्था सुरू झाली. राजा महेन्द्र शाह यांच्यानंतर, त्यांचा मुलगा वीरेंद्र शाह यांनी सरकारच्या सहकायाने संवैधानिक राजा म्हणून काम केले. २००१ मध्ये राजघराण्यात एक हत्याकांड घडले आणि राजा वीरेंद्र शाह यांच्यासह कुटुंबातील अनेक सदस्यांची हत्या झाली. यानंतर ज्ञानेंद्र शाह यांनी गादी घेतली. २००५ मध्ये त्यांनी देशातील लोकशाही रद्द केली आणि लष्करी राजवट लागू केली. यानंतर त्यांनी या पावलाला विरोध करण्यास सुरुवात केली. २००८ मध्ये नेपाळमधील राजेशाही रद्द करून प्रजासत्ताक घोषित करण्यात आले.

‘बालचित्रकला स्पर्धे’च्या बक्षीस रक्कमेत वाढ-उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री चंद्रकांत पाटील

महाराष्ट्र राज्य कला शिक्षण मंडळाच्या नियामक परिषदेच्या बैठकीत निर्णय

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य
मुंबई – कला क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना कलानिर्मितीच्या क्षेत्रात पारंगत बनविण्यासाठी त्यांना प्रोत्साहन देणे, कलात्मक विचार आणि सृजनशीलतेला चालना देणे देऊन आत्मविश्वास वाढविणे महत्वाचे असते त्यामुळे बालचित्रकला स्पर्धेसाठी दिल्या जाणाऱ्या बक्षीसांमध्ये वाढ करण्यात आली असून शैक्षणिक वर्ष २०२५-२६ पासून सुधारित बक्षीस रक्कम देण्यात येणार आहे, अशी माहिती उच्च व इतर तंत्र शिक्षण मंत्री चंद्रकांत पाटील यांनी दिली.

मंत्रालयात महाराष्ट्र राज्य कला शिक्षण मंडळाच्या नियामक परिषदेची द्वितीय बैठक उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री चंद्रकांत पाटील यांच्या अध्यक्षतेखाली मंत्रालयात झाली. या बैठकीत अनेक

महत्त्वपूर्ण निर्णय घेण्यात आले. राज्यस्तरीय बक्षीस : अनुक्रमे १० हजार, ५ हजार, २ हजार ५००, १ हजार असे असून जिल्हास्तरीय बक्षीस : प्रथम २ हजार, द्वितीय १ हजार, तृतीय ५०० तर चौथे २५० रुपये असणार आहेत.

शासकीय रेखाकला परीक्षेच्या बक्षीस रकमेतील वाढ
शासकीय रेखाकला (एलिमेंटरी व इंटरमिजिएट) परीक्षांसाठी गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांना दिली जाणारी बक्षीस रक्कम मोठ्या प्रमाणात वाढवण्यात आली आहे. नवीन सुधारित बक्षीस रक्कम एकूण ४ लाख रुपये २० हजार एवढी असणार आहे.

शासकीय उच्चकला परीक्षेस मान्यता
महाराष्ट्र राज्य कला शिक्षण

मंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या शासनमान्य अभ्यासक्रमांच्या मान्यता प्रक्रियेस मंजुरी देण्यात आली आहे तसेच वित्तीय नियमन आणि अर्थसंकल्प मंडळाच्या वित्तीय नियमावलीस तसेच वित्तीय वर्ष २०२५-२६ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजपत्रकास मंजुरी देण्यात आली आहे

शैक्षणिक शुल्क निश्चिती
विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित संस्थांमधील अभ्यासक्रमांचे तात्पुरते शुल्क निश्चित करण्याचा अधिकार शुल्क निश्चिती समितीला देण्यात आला.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या आधारावर पदविका अभ्यासक्रमात सुधारणा करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. कला पदविका अभ्यासक्रमाचा कालावधी आता तीन वर्षांचा करण्यात

येणार आहे. तसेच कला शिक्षण संस्थांची संलग्नता सर्व शासनमान्य कला परिसंस्थांनी ३० एप्रिल २०२५ पर्यंत मंडळाची संलग्नता घेणे बंधनकारक राहणार आहे.

फोटोग्राफी अभ्यासक्रम पुन्हा सुरू करण्याचा निर्णय

फोटोग्राफी अभ्यासक्रम यापूर्वी सर ज.जी. उपयोजित कला या संस्थेमध्ये सुरू होता. परंतु तो सध्या बंद आहे. अभ्यासक्रमास विद्यार्थ्यांची मागणी लक्षात घेऊन फोटोग्राफी अभ्यासक्रम एक महिन्याच्या आत सुरू करण्याच निर्णय घेण्यात आला आहे.

ऋचा विठ्ठल कुलकर्णी न्यायधीश पदाच्या परिक्षेत महाराष्ट्र राज्यात प्रथम

स्वा सावरकर शैक्षणिक संकुल वतीने सत्कार व अभिनंदन

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य
बीड – स्वा. सावरकर माध्यमिक व उच्च माध्यमिक विद्यालयाची माजी विद्यार्थिनी ऋचा विठ्ठल कुलकर्णी ही न्यायाधीश पदाच्या परीक्षेत महाराष्ट्रात राज्यात प्रथम क्रमांकाने उत्तीर्ण झाली. यानिमित्ताने स्वा सावरकर शैक्षणिक संकुल बीडच्या वतीने सत्कार व अभिनंदन करताना मुख्य प्रशासकीय अधिकारी मा. चंद्रकांत मुळे ,विद्यासभा उपाध्यक्ष मा. उमेश जगताप , प्राचार्य मा. विठ्ठल काळे व विभाग प्रमुख प्रा. बाळासाहेब साळवे प्रा संतोष जोशी व शैक्षणिक संकुलातील सर्व शिक्षक प्राध्यापक यांनी अभिनंदन केले आहे.

लक्षवेधी छायाचित्र....

पक्षांची गुढी.....

(छाया : संजय दारमवार, मुंबई)

सुचित्रा सतीशचंद्र मेंडके यांना पीएच.डी. प्रदान

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – डॉ.

बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाच्या वाणिज्य आणि व्यवस्थापन विद्याशाखेअंतर्गत विद्यापीठ व्यवस्थापनशास्त्र विभागाच्या मार्गदर्शक डॉ. सोनाली क्षीरसागर यांच्या मार्गदर्शनाखाली सुचित्रा सतीशचंद्र मेंडके यांनी मनुष्यबळ व्यवस्थापन ह्या स्पेशलायझेशनमध्ये पीएच.डी. पदवी संपादन केली आहे.

त्यांनी “महाराष्ट्र राज्यातील मोठ्या प्रमाणावर कार्यरत अभियांत्रिकी-निर्माण क्षेत्रातील कर्मचाऱ्यांच्या तणाव व्यवस्थापनामध्ये आध्यात्मिक आणि भावनिक बुद्धिमत्तेची भूमिका” या विषयावर संशोधन केले. त्यांच्या या संशोधनामुळे कर्मचाऱ्यांचे आध्यात्मिक व भावनिक बुद्धिमत्ता तसेच तणाव व्यवस्थापन यावर भर देऊन उत्पादकता वाढविण्यास मदत होणार आहे. अश्या अभिनव संकल्पनेमध्ये सखोल संशोधन करणाऱ्या मोजक्याच संशोधकांमध्ये त्यांचे नाव सामील झाले आहे. या यशस्वी संशोधनाबद्दल डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचे प्र-कुलगुरु डॉ. वाल्मिकि सरोदे, एमजीएम विद्यापीठाचे कुलपती मा. अंकुशराव कदम, कुलगुरु डॉ. विलास सपकाळ, निबंधक डॉ. आशिष गाडेकर, एमजीएम व्यवस्थापनशास्त्र महाविद्यालयाचे संचालक डॉ. रमिता किशोर, त्यांच्या मातोश्री श्रीमती स्वप्ना मेंडके आणि प्रा. अनिल पालवे यांनी त्यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन केले.

गमतीदार किस्से

प्रत्येक जणांच्या आयुष्यात काही गमतीदार किस्से घडतातच काही आयुष्यभर आठवणीत राहतात. असे काही किस्से आम्ही शेअर करू इच्छितो आमच्या *गमतीदार किस्से* या सदरातून. मग वाट कसली बघता घ्या पेन आणि लिहायला सुरु करा आणि पाठवा मला *7743918559* या व्हाट्सअप नंबरवर. शब्दमर्यादा 150 शब्दापर्यंत.

आम्ही पोहोचवितो ते किस्से लाखों लोकांपर्यंत *ज्योतिर्मय-साहित्याचे विद्यापीठ* च्या माध्यमातून आणि तुमचा फोटो सोबत पाठवा.

संजय व्यापारी

संपादक, ज्योतिर्मय

7743918559

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

शारीरिक स्वास्थ्य हीच संपत्ती

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

आपलं शरीर हे आरोग्यपूर्ण, निरोगी असावं ह्यासाठी हजारो वर्षांपासून प्रयत्न सुरू आहेत. आपण ज्या सृष्टीत राहतो, त्या सृष्टीशी साम्य राखून आरोग्यप्राप्ती करणे सहज शक्य आहे. आजकाल प्रत्येकाच्या घरात वाटर प्युरिफायर आलेले आहेत. किमान वॉटर फिल्टर तरी प्रत्येकाकडे असते. पूर्वीच्या काळी मात्र घरोघरी माठ असायचा आणि तो माठ ठेवण्यासाठी तिवाई असायची. या तीन पाण्याच्या तिवाईवर पूर्ण माठाचा भर तोललेला असायचा. याप्रमाणेच हा शरीररूपी माठ ज्या तीन पायांच्या तिवाईवर तोललेला आहे. हे साहाय्यक पाय म्हणजे आहार, विहार आणि निद्रा होय. ह्यावरच सर्व शरीरक्रिया, आरोग्य अवलंबून आहे. अन्न हे प्राणधारण करणाऱ्यांचा प्राण आहे. म्हणून ह्या सृष्टीतील सर्व सजीव अन्नामागे धावत असतात.

शरीराचं बळ, वर्ण, पुष्टी, बुद्धी आणि सुख अन्नावरच अवलंबून आहे. आपण अन्नाचं ग्रहण करताना खरंच ह्या बाबींचा विचार करतो का हो? अन्नाची निवड करताना काय खावं आणि काय खाऊ नये हे अभ्यासपूर्वक समजून घेऊन आपण त्याचं प्रश्न करतो का? ते काहीवेळा माहित असूनही आपण आपल्या शारीरिक स्वास्थ्याच्या दृष्टीकोनातून असंच अन्न का घेत नाही? समजून न घेण्याइतकी आपल्यात उणिव का असते ? ह्या अन्नावरच सगळं जीवन अवलंबून असतं. त्यामुळे आहारात काय घ्यावं? कसं घ्यावं? किती घ्यावं? ह्या बाबी खूप महत्त्वाच्या आहेत. सगळ्यांनी असा आहार सेवन करायला हवा की जो आपल्या शरीराचं स्वास्थ्य टिकवून ठेवेल आणि रोग उत्पन्न होऊ देणार नाही. आपलं शरीरस्वास्थ्य हीच आपली खरी संपत्ती असते.

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

इथून जाणाऱ्या मंडळींना निरोप देताना मला खरोखरच फार वाईट वाटते. पुन्हा आपली भेट होईल की नाही ते काही सांगता येत नाही. तुम्ही सर्वांनी एकमेकांशी अत्यंत प्रेमाने वागा. प्रेमाने जग जिंकता येते. तुम्ही माझ्यापासून जनप्रियत्व शिका. मला जनप्रियत्व फार आवडते. कारण जो लोकांना आवडतो, तोच भगवंताला आवडतो. जो

मला जनप्रियत्व फार आवडते

नि:स्वार्थी असेल त्यालाच जनप्रियत्व येईल. जो भगवंताच्या इच्छेने वागेल त्यालाच जनप्रियत्व येईल. आपण आपल्यासाठी जे करतो ते सगळ्यांसाठी करणे, हे भगवंताला आवडते. आपण आपल्यापुरते न पाहता सर्व ठिकाणी भगवंत आहे असे पहावे. प्रत्येकाला आपण हवेसे वाटले पाहिजे. असे वाटण्यासाठी लोकांच्या मनासारखेच वागले पाहिजे किंवा त्यांना आवडेल तेच बोलले पाहिजे असे नाही. प्रेम करायला कशाचीही जरूरी लागत नाही; पैसा तर बिलकूल लागत नाही, हे मी माझ्या अनुभवावरून सांगतो. जगात कुणी कधी भोगली नसेल एवढी गरिबी मी भोगली आहे. अशा गरिबीमध्ये राहूनही माझे अनुसंधान टिकले, मग तुम्हाला ते टिकवायला काय हरकत असावी ? मी जर काही केले असेल तर मी कधीही कुणाचे अंत:करण दुखवले नाही. तेवढे तुम्ही सांभाळा. जो जो कोणी मला भेटला, तो तो मी आपलाच मानला. मी नुसता खेळ मांडला आणि तो खेळलो; त्यामुळे त्याचे सुखदु:ख मला कधी बांधले नाही. नाम घ्यायची इच्छा पूर्ण झाली नाही म्हणून मी पुन्हा जन्मास आलो. मला तुम्ही सगळे रामरूप दिसत आहात. मला जे सांगायचे असेल ते मास्तीरायाला सांगावे म्हणजे ते मला कळते. माझा मनुष्य कुठेही

असला तरी तो माझ्याकडेच येणार. मला दुश्चिन्तपणा अगदी आवडत नाही. ज्यांनी माझी निंदा केली त्यांना तर मी कोण हे कळले नाहीच; पण ज्यांनी माझी स्तुती केली त्यांना मी कोण आहे हे त्याहून कळले नाही. प्रत्येकाला वाटते की आपल्याला लोकांनी चांगले म्हणावे, मी मात्र वागायचा तसाच वागेन; हे कसे शक्य आहे ? नाम घेतल्याने आपले सर्व अवगुण आपल्यालाच कळून येतील याबद्दल खात्री बाळगा आणि अंत:करणपूर्वक नाम घ्या.

एक भगवंताचे नाम घट्ट धरावे, त्यामधे अती उत्कटता ठेवून एकतानता करावी आणि स्वतःला पूर्ण विसरून जावे. ‘मी नाम घेतो’ हे देखील विसरून जावे. हाच खरा परमार्थ होय. नामामध्ये एकतानता होण्यासाठी भगवंताच्या साक्षित्वाचे वागा; हवे-नकोपण टाकून द्या; राम कर्ता ही भावना ठेवा; विषय मालकीने भोगा; आपला गुण भगवंताकडे लावा; लहान मूल होऊन देवाकडे जा; रामाला आपले सुखदु:ख सांगा; देहभोगाला कंटाळू नका; काळजी ‘घ्या’ पण काळजी ‘करू’ नका आणि निर्भय बना आणि अशा रीतीने जिवंतपणी आपले मरण पहा.

जिथे नाम आहे तिथे मी आहे म्हणून खचित समजा.

आरोग्य संजीवनी

हे पदार्थ दुधात मिसळल्यास होणारे फायदे

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

आपल्याला अनेक औषधी वनस्पती माहिती आहेत, मात्र जर त्या दुधात मिसळल्या तर त्याचे फायदे दुप्पट होतात याची अनेकांना कल्पना नसते. आयुर्वेदात म्हणल्याप्रमाणे, औषधी वनस्पती कमकुवत रोगप्रतिकारशक्ती, शरीराच्या विविध वेदना आणि स्नायूंचा थकवा यांसारख्या अनेक समस्यांवर रामबाण उपाय ठरू शकतात. चला तर मग जाणून घेऊया अशा कोणत्या वनस्पती आहेत ज्या दुधात मिसळल्या की त्याचा फायदा दुप्पट होतो.

हळद आणि दूध
हळद ही एक अशी औषधी वनस्पती आहे जी दुधात मिसळल्यास शरीरातील दुखणी तसंच जखमा दूर होतात. हळदीमध्ये कर्क्यूमिन असते जे अँटीऑक्सिडेंट म्हणून काम करतं. हे कर्क्यूमिन अँटीइन्फ्लामेटरी गुणधर्मांनी समृद्ध आहे. ज्यामुळे वेदना कमी करण्यास, स्नायूंना आराम करण्यास आणि रोगांपासून बरे होण्यास मदत करते.
दूध आणि अरवगंधा
अरवगंधा ही एक आयुर्वेदिक औषधी वनस्पती आहे जी शरीरासाठी फायदेशीर असतं. यामुळे ताण-तणाव कमी होतो आणि रक्तातील साखरेची पातळी कमी होण्यास मदत होते. अरवगंधाचा खास गुण म्हणजे शरीराला आराम मिळण्यास

मदत होते. यामुळे झोप, स्मरणशक्ती, स्नायूंचं आरोग्य स्टॅमिना वाढण्यास मदत होते.

दूध आणि केशर
स्टॅमिना वाढवायचा असेल दुधामध्ये केशर मिसळा. केशरमध्ये अनेक अँटीऑक्सिडंट असतात जे हार्मोनल आरोग्य सुधारण्यास आणि शरीर निरोगी ठेवण्यास फायदेशीर असतात. सतत मूड स्विंग होणाऱ्या व्यक्तींनाही याचा फायदा होतो.

लिंबाच्या सालीचे आश्चर्यकारक फायदे...!

लिंबाप्रमाणेच लिंबाची सालही अत्यंत फायदेशीर असते. तर मग आता लिंबाची साल फेकून देण्याची चूक करू नका. तर ती अशी उपयोगात आणा.

लिंबाच्या सालीत व्हिटॅमिन ए, सी, पोटॅशियम, कॅल्शियम, फायबर यांसारखे

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७९ ६६९ ६६९

अनेक पोषकघटक असतात. मेडिकल एक्सपर्ट्सनुसार लिंबाची सालही लिंबू

अध्यात्म

जुने जाऊ द्या मरणालागुनी...

(माझ्या आनंदनिधान या पुस्तकातून)

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

माझ्या आधीच्या एका लेखात अमेरिकेतील वनस्पती शास्त्रज्ञ ल्युथर बरबॅक यांच्याबद्दल मी लिहिले होते. त्यांनी जे ज्ञान मिळवले, ती त्यांचीच स्वतःची अनुभूती आहे. फर्स्ट हॅन्ड नॉलेज आहे. पूर्वी आपल्याकडील ऋषीमुनींना देखील वनस्पतीचे अगाध ज्ञान होते. पूर्वी तर आजच्या सारखी आधुनिक उपकरणे, प्रयोगशाळा नव्हत्या. मग हे ज्ञान त्यांनी कसे मिळवले ? तर ध्यानातून. चिंतनातून. गौतम बुद्ध, येशू ख्रिस्त, भगवान महावीर या सारख्या सगळ्या संतांनी स्वतःच्या अनुभूतीतूनच ज्ञान प्राप्त केले आहे. ही सगळी मंडळी आपल्याला ज्ञानाचा मार्ग, दिशा भलेही दाखवतील. पण त्या मार्गावर वाटचाल स्वतःलाच करावी लागणार आहे. अनुभूती स्वतःच घ्यावी लागणार आहे. आणि ही गोष्ट सोपी नाही. सांगणे सोपे पण आचरणे महाकठीण.

आपण आजपर्यंत प्राप्त केलेले जे ज्ञान आहे, ते रोजच्या व्यवहारात आपल्याला भलेही उपयोगी पडेलपण मी या ठिकाणी रोजच्या व्यवहाराबद्दल नाही बोलत . मी बोलतोय ते आपल्या अध्यात्मिक उन्नतीसाठी . त्या क्षेत्रातील प्रगतीसाठी आपण आतापर्यंत मिळवलेले ज्ञान, जुन्या सगळ्या गोष्टी टाकून द्याय्या लागतील. आपले मन या जुन्या माहितीने भरलेले असते. आणि त्याला आपण फार चिकटून राहतो. त्याला आपण ज्ञान म्हणतो. पण ते कदाचित जुने आणि शिळे झालेले असू शकते. आणि जीवन तर नित्य नवीन आहे. परमात्मा नित्य नवीन आहे. त्याला जाणून घेण्यासाठी हे जुने ज्ञान, जुनी माहिती कुचकामी ठरते. आपल्याजवळ जे काही साठले

उगवतीचे रंग

आहे, त्याला आपण भलेही ज्ञान म्हणा, पण तो एक मृतवत माहितीचा साठा असतो. साठलेल्या पाण्याला जीवन नाही म्हणता येत. ते डबके असते.

साचलेल्या पाण्याचे. आणि आरोग्याला घातकही . वाहते पाणी जीवन असते. बऱ्याच वेळा उन्हाळ्यात आपल्याकडील धरणे कोरडी होतात. किंवा त्यातील पाण्याचा साठा अल्प असतो. त्यात नवीन पाणी जास्त साठत नाही. त्याचे कारण म्हणजे वर्षानुवर्षे त्यात होत जाणारी गाळाची भर. कधीतरी हा गाळ काढण्याचा निर्णय घ्यावा लागतो. तेव्हा कुठे त्या धरणातील पाण्याच्या साठवण क्षेत्रात वाढ होते.

असाच हा गाळ आपल्या मनातही सादून राहिलेला असतो. आपल्याला जर माणसू म्हणून स्वतःला जाणून घ्यायचे असेल तर मनातला सगळा कचरा काढून

टाकावा लागेल. तरच त्यात आत्म्याचे निर्मळ प्रतिबिंब आपल्याला दिसू शकेल. आणि त्यासाठी ध्यानमार्गाकडे आपल्याला वळावे लागेल. आपल्याला मन:शांती हवी असेल तर ध्यानाला पर्याय नाही.

(क्रमशः)

विभावरी कुलकर्णी,
मो. ८०८७८९०१९७

गोष्टी प्राण्यांच्या ३

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

प्राणी तसे आपल्याला नवीन नसतात. लहानपणी पासून आपल्या गोष्टीत येऊन आपल्यावर संस्कार करत असतात. आणि लहान मुलांना हे प्राणी सुद्धा जपत असतात. असा मला अनुभव आहे आणि तसे बघितले पण आहे. अशा आपण अनेक गोष्टी ऐकतो आणि तसे अनुभव घेत असतो.

मी लहान असताना एकदा एका छोट्या रस्त्यावर खेळत होते. बहुतेक लपंडाव खेळत होतो. लपण्याच्या बालकल्पना पण मोठ्या गमतीशीर असतात. आपण डोळ्यावर हात ठेवले आणि अंधार झाला की आपण सर्वांच्या पासून लपलो असे वाटते. तसेच मी पण भिंतीकडे तोंड करून डोळ्यावर हात ठेवून लपले. काही वेळात काही विचित्र आवाज ऐकू येऊ लागले. डोळ्यावरचे हात काढले तर भीती, चिंता, आश्चर्य, रडू अशा सगळ्या भावना एकाच वेळी दाटून आल्या होत्या. कारण माझ्या समोर गाई, म्हशी यांचा मोठा म्हणजे (साधारण ५०/६० संख्या असेल) कळप दिसत होता. ते सगळे माझ्या दिशेने येत होते. ती वेळ त्यांच्या नदीवर जाण्याची होती. आणि मी लपले होते. तोच त्यांच्या जाण्याचा रस्ता होता. लांबून बघणारी माणसे ओरडण्या शिवाय काहीही करू शकत नव्हती. सगळ्यांना वाटले आता या बाळाचे काही खरे नाही. त्यावेळी मी तीन साडेतीन वर्षांची असेल. त्या वयात सगळेच अनुभव नवीन! मग मी माझ्या पद्धतीने लपले. म्हणजे डोळ्यावर हात ठेवले. काही वेळात आवाज बंद झाले. मी डोळे उघडून बघितले तर सगळा कळप मला धक्का सुद्धा न लावता पुढे गेला होता. मला कसे व्यक्त व्हावे काहीच कळत नव्हते. मग लांबून बघणारे लोक जवळ आले आणि त्यांनी मला उचलून घेतले. आणि इतके सगळे का जमले आहेत ? ते का घाबरले आहेत ? मला उचलून का घेतले आहे ? काहीच कळत नव्हते. पण या सगळ्या कळपाने मला सुरक्षित ठेवले होते.

असाच त्यांच्या प्रेमळपणाचा अनुभव त्याच वयात घेतला आहे. त्यावेळी दूध गोठ्यातून आणावे लागायचे. आमच्या घरासमोरच गोठा होता. घरातील कोणी मोठे माणूस दूध आणायला गेले की मी माझा पितळी गडू घेऊन त्यांच्या बरोबर जात असे. गवळी काढून ठेवलेले दूध पातेल्यात द्यायचा. मी मात्र तो छोटा गडू घेऊन गाथी जवळ जायची. आणि विशेष म्हणजे तिच्या जवळ गेले की ती दूध द्यायची. हे तिच्या मालकाला माहिती झाले होते. मी तिथे गेले की तो लगेच भांडे घेऊन गाथीजवळ जायचा. व ते दूध भांड्यात घेऊन मला द्यायचा. असे खूप दिवस गाथीने धारोण दूध मला पाजले आहे. असे काही अनुभव आले की, प्राण्यांना सुद्धा प्रसंगावधान असते, कोणाला इजा करू नये किंवा आपल्याला जे त्रास देत नाहीत त्यांना ते काही करत नाहीत. आणि लहान मुलांना तर ते इजा करत नाहीत असे लक्षात येते.

असे वाटते त्या काळी पैसा कमी असला तरी ही अशी माणुसकीची, प्रेमाची, आपुलकीची श्रीमंती मुबलक होती. असे प्राण्यांचे विविध प्रकारचे अनुभव घेतले आहेत.

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

पढत मूर्ख लक्षण

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

समास दहावा
जय श्री रामचव गणेशव माता शारदेला त्रिवार वंदन, प्रापंचीक माणसामध्ये देह बुध्दीचा जोर असतो. तर विरक्त पुरूषामध्ये आत्मबुध्दीचा जोर असतो. त्यामुळे होतं काय की प्रापंचीक माणसाच्या जीवनात अंतर्गत द्वंद आणि विरोध निर्माण होतो. आत्मबुध्दी निपक्षपाती असते. म्हणून ती खरे व हिताचे सांगते. तर देहबुद्धी निपक्षपाती असून तात्पुरती खरं दिसायला बरी तर देहाला सुख देणारी वाटते. याचं तारतम्य गमावून बसलेला समाज हा सत्कर्म कोणते हे माहिती असूनही दुष्कर्म करत बसतो. वंदनीय काय आहे हे समजत असूनही वाईट स्विकारतो. अमाप पैसा धन संपत्ती जमवतो. ती जमवत असताना मी वरती लिहिले आहे त्याप्रमाणे वंदनीय आहे का याचा ताळतंत्र ठेवत नाही. म्हणजेच तो वाम मार्गाने धन, दौलत जमा करत असतो. प्रपंचाच्या पसाऱ्यात सर्वत्र स्वार्थाचाच धुमाकूळ पहायला मिळतो. संसारात रमत असताना स्वार्थाचाच धुमाकूळ पहायला मिळतो. संसारात रमत असताना स्वार्थाने स्वतःच्या माता पिता, पुत्र, बंधुभगिनी हे कुणीही सुलक्षणी वागताना दिसत नाही काही अपवादात्मक माणसे आहेत की ती फक्त आणि फक्त सत्त्वगुणांचाच स्विकार करतात कुविद्या, कुबुध्दीला आपल्या आयुष्या पासून दूर ठेवतात.
जोडोनीया मन। एक व्हा सज्जन ।
आपुल्या कुळाचा करा रे ऊध्दारा।।
असे संस्कारक्षम वागणारे माणसे पण समाजात आहेत, पण ते अगदीच हाताच्या बोटावर मोजण्या एवढेच. ही संस्था वाढली पाहिजे सर्वत्र सज्जनांचं लोण पसरले पाहिजे.
वैराग्य, अनासक्ती, निस्वार्थी पणा हा तल परमार्थाची वचने आहेत. परमार्थाच्या क्षेत्रात जेव्हा पढतमुखांचा सुळसुळाट होतो तेव्हा समाजच्या आरोग्याला किड लागते. भारतातील समाजमनाला लागलेली ही शोकांतिका आहे. म्हणून समर्थानी या पढतमुखांवर एक समासच लिहिला आहे.

नीतिशतक निरूपण

अनुनाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

अकरूणत्वमकारणविग्रहः परधने परयोषिति च स्पृहा।

सुजनबन्धुजनेष्वसहिष्णुता प्रकृति–सिद्धमिदं हि दुरात्मनाम् ।।

अर्थ – करुणेचा अभाव, कारण नसतानाही कलह करणे, परधन आणि परस्त्रीची इच्छा करणे, तसेच सज्जन आणि आसजनांविषयी असहिष्णुता ही दुर्जनांचे सहज लक्षण आहेत. या श्लोकात कविराज भर्तृहरिंनी दुर्जनांची मुख्य लक्षणे सांगीतली आहेत. करुणेचा अभाव दुर्जनांच्या ठिकाणी असतो. असहिष्णू वृत्ती असते. जे आपले नाही, त्याची लालसा असते. आणि दुर्जनाची ही सहज म्हणजे स्वाभाविक लक्षणे आहेत; असे प्रतिपादन भर्तृहरिंनी केले आहे.

॥ श्री राम कथा ॥

वक्ते : आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

रामायणातील घटना आपणास माहिती आहेतच तरी पुन्हा पुन्हा हे चरित्र ओढ घेते. नित्य त्यात नास्त्रिय आहे. म्हणून आकर्षण आहे. कांहीं वेगळेच प्रत्येक वेळी यातून मिळते. प्रत्येक क्षणी ज्या रूपातून नित्य नवीनता, रोचकता मिळते म्हणून ते रूप पहावे वाटते. कथा माहिती असूनही कथेतून उठून जावेसे वाटत नाही. हे या ग्रंथाचे सौंदर्य आहे. आमच्या वयाच्या कोणत्याही टप्प्यावर कृती करता, तत्त्वा करता आदर्शच आहे.

मी वाल्मिकी रामायण प्रामुख्याने सांगणार आहे. वाल्मिकी रामायणात, रामाकडे बघताना ते नर आहेत, म्हणजे माणूस आहेत म्हणून पाहिले आहे. इथे यामुळे सह भावना निर्माण होते आपण माणूस आहोत आपण एकां माणसाचे चरित्र पाहणार आहोत ज्याच्याजवळ सर्व सद्गुण एकत्रित होते.

आपण माणुस व तोही माणूस म्हणून आपलेलेण आपणाजवळ आपोआप तयार होतो. आपला आत्मा हाच राम, तेच परमात्मा प्रभू राम म्हणून अवतारित झाले होते. योग वसिष्ठ रामायणात प्रत्येक पात्र पिता पुत्र बंधू, सेवक या सर्व भूमिकेला उपदेश आहे. इथे राम शिष्य, विद्यार्थी, मुमुक्षु म्हणून येतात. नाथ महाराज सगुण परब्रम्ह म्हणतात. प्रत्येकातील भूमिका वेगळी असली तरी त्या त्या भूमिकेत राम आदर्श सिद्ध होतात. चरित्र कशास म्हणावे?

इथे चर हा धातू जाणे, गत्यर्थक या भावाने हा धातू वापरल्या जातो. ज्याचे चरित्र बघायचे तर त्याचे आचरण, स्थिती, पराक्रम, सामर्थ्य बघावे लागते. उद्या रात्र्याभिषेक होणार आहे, या पासून तुला आता वनवासात जावे लागेल, हे चित्र केवळ एक रात्रीत बदलले. या विरोधी स्थिती मध्ये संतुलितता, अविचलता राहते त्याचे चरित्र लिहिले जाते. चरित्र म्हणजे इतिहास म्हणून गृहीत धरल्या जाते. प्रत्येक भूतकाळातील गोष्टी इतिहास नसतात पण इतिहास हा भूत काळातील कथन असते. भवभूतीने काव्य रूपाने उन्नर रामायण लिहिले आहे त्यात करुण रस उत्तम निर्मिला आहे. शोक व यातून कारुण्य निर्माण होते. आपलाही भाव शोकाचाच असतो आपण अनेक बाबींवर आपण रडत असतो, पण त्यातून कारुण्य निर्माण झाले का? चरित्र हा शब्द उच्चारतात त्यातून एक घटना क्रम सांगावा लागतो.

क्रमशः

रवींद्रनाथ टागोर

ज्योतिर्मय **साहित्य**

त्यावेळी तो तिने असे काही पैसे आपल्याकडे ठेवलेच नाहीत असे सांगून तिला हाकलून लावतो. म्हातारी जाता जाता त्याला म्हणते, तुला खूप मिळू दे. खरं म्हणजे हा तिचा आशीर्वाद नसून संतापातून आलेला शाप आहे.

म्हातारी घरी जाऊन त्या मुलाला सोबत घेते आणि सावकाराच्या घरासमोर ठाण मांडून बसते. तो मुलगा तिच्या मांडीवर झोपलेला असतो. सावकार येऊन त्या मुलाला पाहतो तर त्याला तो आपलाच मुलगा वाटतो. त्याचा मुलगा काही दिवसांपूर्वी जत्रेत हक्वलेला असतो. तो म्हातारीजवळून त्या मुलाला बळजबरी घरात घेऊन जातो. आता त्याच्यासाठी पैसे खर्च करायला तो तयार होतो. म्हातारी भिकारीण घरी निघून जाते. मुलगा जेव्हा डोळे उघडतो तेव्हा त्याला वेगळीच माणसे समोर दिसतात. तो म्हणतो, माझी आई कुठे आहे ? तो पुन्हा तापाने फणफणतो. वैद्य म्हणतात, त्याच्या आईला बोलवा. सावकार घरी जाऊन म्हातारीला घेऊन येतो. म्हातारी काही दिवस तिथेच राहते.तिला पाहून मुलगा लवकर बरा होतो. जे काम औषधाने, पैशाने होत नाही, ते प्रेमाने होते. मग म्हातारी आपल्या घरी जायला निघते. सावकार तिला आपल्या घरीच राहा म्हणतो पण ती नकार देते. त्याचे मन पालटते. तो म्हातारीने ठेवलेले पैसे तिला देऊ करतो. तो म्हणतो, हे घे. हे तुझेच पैसे आहेत. यावेळी म्हातारी पैसे घेत नाही. ती म्हणते, ते पैसे मी त्या मुलासाठीच ठेवले होते. ते त्याच्यासाठीच खर्च करा. गोष्ट संपते पण लक्षात राहते ती स्वाभिमानाी अंध भिकारीण. स्वतः जवळ काही नसताना अनाथ मुलासाठी प्रेमाचा हात पुढे करणारी , त्याची आई होणारी. आणि शेवटी तर ती दाता बनते आणि सावकार याचक ! माणुसकीचे उदात्त दर्शन या कथेतून रवींद्रनाथांनी घडवले आहे. ही कथा वरवर पाहिली तर लहान मुलांसाठी वाटते पण तिच्यातील मतितार्थ मात्र सगळ्यांनीच लक्षात घ्यावा असा आहे.

जात्यावरच्या ओव्या.....

नातेसंबंध - मायलेकी

माय म्हणे बाई, तू आशिलाची खाणं बोलला सोयरा आलो बाईला पाहून || ११||

लेक चालली नांदाया बाई आजूळावून जाय, मामा तुही आडवनबैलगाडी मामी तू ही धुईन पाय || १२||

संदर्भ : कै. गवणाबाई बोराडे संकलन : सौ मनोरमा बोराडे

ज्योतिर्मय **साहित्य**

फुलं उमलायच्या आधी छोटीशी कळी असते तशीच एक कळी अनेक नात्यांना बांधलेली असते तीच कळी आईच्या गर्भात असते पण, असं समजू नये की ती गर्भात आहे म्हणजे तिला काहीच कळत नाही. तिला सर्वच काही कळत असते म्हणूनच अशा निर्दयी आईबांबाला हात जोडून ती विनंती करत असते की, मला गर्भात मारू नका हो मला या जगात येऊ द्या, तुमच्या थकलेल्या हाताची काठी मला बनायचं आहे अन् तुमची सेवा करायची आहे पण,तिची हाक मात्र त्यांच्या कानात जात नाही ही आजची वास्तविकता आहे. अशाच एका स्त्रीभूणहत्त्येच्या आधारित एकांकिका नाटक असलेलं “स्वप्न एका कळीचे“ छोटसं पुस्तक माझ्यापर्यंत पोहोचले आहे. या पुस्तकाचे लेखक प्रा.राज मुसने आहेत सध्या ते चंद्रपूर येथे राहतात आणि महात्मा जोतीबा फुले महाविद्यालय आष्टी जि. गडचिरोली येथे प्राध्यापक या पदावर आहेत, सोबतच झाडीपट्टी नाट्यक्षेत्रात त्यांची विशेष ओळख आहे नाट्य क्षेत्रात त्यांच्या जीवनावर बोलायचं झाल्यास गरीब, शेतकरी कुटूंबात त्यांचा जन्म झाला अतिशय हलाखीच्या परिस्थितीतून त्यांनी आपले शिक्षण पूर्ण केले एवढेच नाही तर चाय पतीचे पुढे विकून तसेच लोकांकडे पन्नास रुपये रोजीने काम केले आहे पण, आपले बधितलेले स्वप्न मात्र साकार केले कदाचित त्यांनाही त्या गर्भात असलेल्या एका त्या कळीचे स्वप्न कळले असणार म्हणूनच लेखक मुसने यांनी भूणहत्या आजकाल समाजाला लागलेली कीड बघून आपल्या लेखणीतून समाजजागृती करणारी अतिशय सुंदर अशी एकांकिका नाटक लिहून समाजात आपल्या विचारांची पेरणी केली आहे. भलेही हा पुस्तक लहान दिसत असेल तरी या पुस्तकात स्त्रीच्या

या चिमण्याानो परत फिरा रे...

ज्योतिर्मय **साहित्य**

आजच्या काळात मुले डॉक्टर, इंजिनिअर, शास्त्रज्ञ, युट्यूबर अशी अनेक स्वप्ने पाहतात. पण एक करिअर असे आहे ज्यामध्ये प्राण्यांचे-पक्ष्यांचे प्राण वाचवता येतात. ते म्हणजे पशुवैद्य () आणि विशेषतः पक्ष्यांचे डॉक्टर (). एक सुंदर आणि प्रेमळ करिअर. नुकताच २० मार्चला “जागतिक चिमणी दिवस“ विविध कार्यक्रमाने आणि समाजामध्ये चिमणी या पक्ष्याविषयी सजगता आणण्यासाठी जगभर साजरा करण्यात आला. आपल्या घराच्या आजूबाजूला सहज दिसणारा, पण हल्ली दुर्मिळ होत चाललेला एक सुंदर पक्षी. चिमणी ही एक छोटी, साधी दिसणारी पण आपल्या आयुष्यात खूप महत्त्वाची भूमिका बजावणारी चिमुकली सखी आहे. चिमणी भारतासह संपूर्ण जगात आढळते. पूर्वी प्रत्येक गावात, शहरात, घराच्या छताखाली किंवा खिडकीच्या चौकटीत चिमणीचा निवारा असायचा. हल्ली शहरीकरण, मोबाईल टॉवर्स, काचांची घर आणि प्लास्टिकमुळे चिमणी कमी होत चालली आहे. मादी चिमणी फिकट तपकिरी तर नर चिमणी थोडा गडद रंग असलेली असते. “चिवचिव“ करणारा गोड आणि सतत ऐकू येणारा आवाज आपणाला भावतो आणि आपले चित्त चिमणीकडे वळते. मादी चिमणी ३ ते ५ अंडी देते आणि २ आठवड्यात पिळ्ळे बाहेर येतात. चिमणी निसर्गाचे संतुलन राखत कीटक, लहान किडे खाऊन शेती आणि झाडे वाचवते. चिमणी कमी होणे याचाच अर्थ आपल्याकडे काहीतरी चुकीचे घडते आहे आणि पर्यावरण बिघडते, आहे याचाच संकेत आपल्यात राहून त्रास न देणारी चिमणी पर्यावरणाचे महत्त्व सांगणारी आहे.

लोकमंगल ग्रुप’ शिक्षण संस्थेच्या

.....

सर्व भौतिक सुविधांसह शाळांचे ‘जियो टॅगिंग’ करावे-मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस

ज्योतिर्मय **साहित्य**

मुंबई – राज्यातील सर्व शाळांचे पिण्याचे पाणी, शौचालय आदींसह उपलब्ध भौतिक सुविधांसह ‘जियो टॅगिंग’ करण्यात यावे. नामांकित शाळांच्या सद्य:स्थितीबाबत विभागाने पडताळणी करावी, असे निर्देश मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी दिले. तसेच जिल्हा नियोजन समितीमधून निधी मिळणाऱ्या प्रत्येक शासकीय कार्यालयाने आपल्या इमारतीचे सौर ऊर्जीकरण करण्याचे निर्देशही मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी दिले.

सद्याद्री अतिथिगृह येथे मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी २२ विभागांच्या १०० दिवस आराखड्याचा आढावा घेतला. बैठकीस उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, उपमुख्यमंत्री अजित पवार, संबंधित विभागाचे मंत्री, राज्यमंत्री, मुख्य सचिव सुजाता सोनिक, अपर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव, सचिव व इतर संबंधित अधिकारी उपस्थित होते.

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस म्हणाले, सर्व शासकीय इमारतींचे सौर ऊर्जीकरण

करतांना त्याचे पुढील पाच वर्षांचे व्यवस्थापन संबंधित पुरवठादार कंपनीला देण्यात यावे. इमारतीवरील सौर पॅनलची स्वच्छता ठेवण्यात यावी. शासन साडेसात अश्वशक्तीपर्यंतच्या सौर उर्जेवर आधारित पंपांना अनुदान देत आहे. ज्या ठिकाणी बूस्टर पंपाची आवश्यकता आहे, तिथे बूस्टर पंपही देण्यात येतील.

शिक्षण हमी कायद्यामध्ये दुरुस्ती करण्याबाबत सूचित करीत मुख्यमंत्री

सोयीचे होईल. मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये इमारत बांधकामाबाबत सर्व प्रक्रिया ऑनलाइन करण्यासाठी इमारत नियोजन व्यवस्थापन यंत्रणा (बीपीएमएस) प्रभावीपणे कार्यान्वित करावी. यामुळे मुंबईचे जागतिक दर्जा स्थान सुधारण्यामध्ये आणखी मदत होईल. विकास हक्क हस्तांतरण प्रक्रियेमध्ये ऑनलाइन सुविधा देण्यात यावी. यासाठी इलेक्ट्रॉनिक प्लॅटफॉर्म ई- टीडीआर सुरू करण्यात यावी, असे निर्देशही मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी यावेळी दिले. शंभर दिवस कार्यक्रमांतर्गत हिरव्या आणि पिवळ्या रंगातील मुद्द्यांवर विभागांनी कौतुकास्पद कामगिरी केली आहे. येत्या एक मे पर्यंत अपूर्ण असलेल्या लाल रंगातील मुद्द्यांवर लक्ष केंद्रित करून कामे पूर्ण करावीत. प्रत्येक विभागाने आपल्या संकेतस्थळावर शंभर दिवस आराखड्यातील घेतलेली कामे,

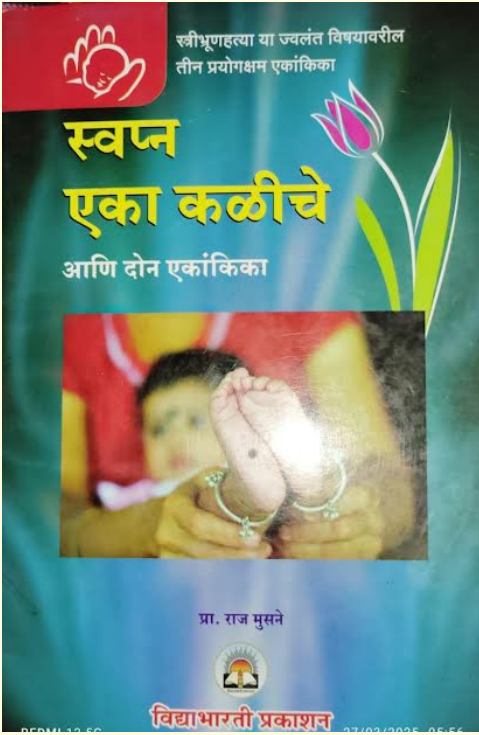
पूर्ण झालेली कामे व अपूर्ण कामे कारणांसह ‘पब्लिक डोमेन’ मध्ये संकेतस्थळावर उपलब्ध करून द्यावीत, असे निर्देशही मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी दिले. उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे म्हणाले, एसटी महामंडळाने स्वतःचे जाहिरात धोरण तयार करावे. त्यासाठी सल्लागाराची नियुक्ती करावी. यामुळे महामंडळाचे उत्पन्न वाढेल. शंभर दिवसांच्या आराखड्यामुळे नागरिकांना गतिमान सेवा मिळत आहेत. अशाच पद्धतीने भविष्यातही विभागांनी विहित कालमर्यादा आखून कामे पूर्ण करावी, अशा सूचनाही उपमुख्यमंत्री शिंदे यांनी दिल्या. या बैठकीत एकूण २२ विभागांच्या कार्यवाहीचा आढावा घेण्यात आला. विभागांच्या एकूण मुद्द्यांपैकी ४४ टक्के मुद्द्यांवर पूर्णतः काम झाले आहे. तसेच ३७ टक्के मुद्दे अंतिम टप्प्यात असून निश्चित वेळेत पूर्ण होतील. १९ अद्याप पूर्ण झाले नाहीत. या कामांच्या पूर्ततेबाबत असलेल्या समस्यांची माहिती संबंधित विभागांनी दिली.

स्वप्न एका कळीचे...!

ज्योतिर्मय **साहित्य**

जीवनावर आधारित तीन एकांकिका आहेत. समाजप्रबोधन करणारी स्वप्न एका कळीचे या एकांकिका नाटक लिहिल्याबद्दल लेखक प्रा.राज मुसने यांना मनपूर्वक शुभेच्छा देते व प्रत्यक्ष माझ्या घरी येऊन ही पुस्तक माझ्या हातात दिली त्यासाठी लेखकाचे मी धन्यवाद मानते.

म्हणतात की, नाटक वाचल्याने कळत नाही तर बधितल्यानेच कळत असते म्हणून आजही झाडीपट्टीत चार महिने गावोगावी नाटकाचे आयोजन केले जातात तेव्हा रसिक मोठ्या संख्येने नाटक बघण्यासाठी गर्दी करत असतात.कारण नाटकामधून नुसते मनोरंजनच होत नाही तर शिक्षणासारखे खूप काही असते अशीच समाजाला प्रबोधन करणारी ही एकांकिका नाटक आहे. या एकांकिकामध्ये एकूण अकरा पात्र आहेत तसेच स्त्री, पुरुष कलावंत आहेत. सरकारी वकील, डॉक्टर, न्यायाधीश, सोबतच एका कुटूंबातील पाच सदस्य आणि गर्भात असलेल्या कळीचा आकाज असणारी मुलगी आहे. सोबतच कीर्तनकार सुद्धा आहे. एका सुशिक्षित कुटूंबावर आधारित एकांकिका लिहिलेली आहे. त्या मुलीचे लग्न हे, प्रेम विवाह नसून सर्वांच्या सहमतीने थाटामाटात पार पडत असते.आणि सर्व कुटूंब आनंदात असताना पुन्हा त्यांच्या घरी आनंदाची बातमी येते ती शिल्पा नावाची सुनवाई गर्भवती असते आणि काही दिवसांनी तिला एक मुलगी होते सर्व काही व्यवस्थित असताना पुन्हा शिल्पाला दिवस जातात तेव्हाच तिच्या घरच्या कुटुंबातील सदस्यांना मुलाची आवड निर्माण होते आणि नंतर ते दोघेही पती, पत्नी दवाखान्यात तपासणीसाठी जातात व सर्व तपासणी

झाल्यावर डॉक्टरांना म्हणतात की वेगळी फी देऊ पण, कृपया सांगा गर्भात मुलगा आहे की मुलगी, डॉक्टर असे सांगण्यासाठी तयार होत नाही तरीही ते दोघेही हट्ट करतात आणि मग डॉक्टर त्यांना सांगते की मुलगी आहे पण, आजकाल मुलगी कुठेच मागे नाही सर्वच क्षेत्रात नाव कमावलेली आहे मनात कोणतेही विचार आणू नका मुलगी आणि मुलगा यात

काही फरक नसतो. म्हणून त्यांना समजवतात पण, घरी आल्यावर मात्र कुटूंबाला जाणून घेण्याची इच्छा होते आणि सत्य कळल्यावर सुनेला थोडीनं सुखाने जणू देतील. ...? त्यांना मुलीच्या ऐवजी मुलगाच हवा असतो पण,अशा विचारसरणीला काय म्हणावे ...? मुलाला जन्म घालायला ती महिला मशीन आहे का. ...? एक स्त्री असून सुद्धा एका स्त्रीचा मुलाच्या हट्टापायी छळ करत असते ही आजची वास्तविकता आहे. लेखक राज मुसने यांनी जिवंत उदाहरण या एकांकिका मध्ये दाखवलेले आहेत.

वंशाचा दिवा मुलगाच पाहिजे या प्रकारच्या विचारसरणीमुळे आज समाजात काय बदल दिसून येत आहे ,ही वास्तविकता या एकांकिका नाटकामधून शिकायला मिळत असते. अतिशय सुंदर व समाजप्रबोधन करणारी ही एकांकिका नाटक मनाला चटका लावून जाते. माणूस स्वतः च्या स्वार्थासाठी काय करेल हे सांगता येत नाही. पण,या पलीकडे दुसऱ्यांचे सुद्धा स्वप्न आणि जगण्याचा अधिकार कस काय हिसकावून घेऊ शकतात ...? ती गर्भात असलेली कळी आणि तिची आर्त हाक मात्र कोणाला ऐकू येत नाही. ती गर्भातून विनंती करते की मी तुम्हावर ओझा बनून जगणार नाही, मी तुमची आधार होईन पण,एकदातरी मला या जगात येऊ द्या, माझ्या जगण्याचा अधिकार हिसकावून घेऊ नका पण,तिची आर्त हाक मात्र फक्त तिच्यातच असते बाकी, इतरांना तिच्याशी काही देणं, घेणं नसतं याच विचारसरणीमुळे स्त्री भूणहत्या होण्याचे प्रमाण वाढत आहेत, मुंलीची संख्या कमी होत आहे एवढेच नाही तर मुलाला लग्नासाठी मुलगी मिळेना अशा अनेक अडचणी,समस्या एका चुकीमुळे निर्माण होत आहेत म्हणून लेखक राज मुसने यांनी स्त्री भूणहत्या या

शुक्रवार दि.०४ एप्रिल २०२५

पुन्हा नव्याने

ज्योतिर्मय **साहित्य**
बालपणाचा काळ सुखाचा असं सगळेच म्हणतात आणि ते तितकंच खरंही आहे. एका सुरक्षित वातावरणात वाढत आणि सगळे लाड, कौतुक पुर्वत मुलं मोठी होतात. पण काळ एवढ्या वेगाने पुढे जात राहतो की, ती लहानाची मोठी कधी झाली हे कळतही नाही. आपणही मोठे झालो तरी काही प्रसंगानुसार बालपणात जातोच ना. उन्हाळ्याची सुट्टी लागली रे लागली की मुलांची मामाच्या गावाला जायची लगबग सुरू होते. तेंव्हा त्यांची धावपळ आणि मामाच्या गावाला जायची ओढ पाहून आपलं मनही नकळत बालपणात जातं. मग त्या बालपणीच्या आठवणीं मनात रुंजी घालू लागतात. आपल्या मामाचा गाव, सुट्टी निमित्त गोळा होणारी नातीगोती. छोटयाश्या घरातही पाहुण्यांचे आपुलकीने स्वागत करणारी माणसं. त्यावेळी प्रत्येकाची अर्थिक सुबत्ता नसली तरी नात्यात जिऱ्हाळा,प्रेम होते. आहे त्या परिस्थितीतला प्रेमाने बनवून खाऊ घातलेल्या भाजीभाकरीचा गोडवाही काही न्याराच होता. रात्रीच्या वेळी आकाशीच्या चांदण्यात वाऱ्याच्या मंद झोतात पडणाऱ्या जेवणाच्या पंगती त्यानंतर रंगणाऱ्या गप्पा सगळंच कसं भारी होतं.

त्या वेळी नात्यात फारसं काही तुझं माझं नसायचं. काही झालंच तर सारं विसरून लगेच साऱ्यांनी हसायचं. वेळ पडेल त्या प्रसंगी सगळे एकमेकांच्या मदतीला धावत असत.मग तो सुखाचा प्रसंग असो की दुःखाचा. माणसं घरी आलेल्या अतिथींचा योग्य सत्कार करत, उपाशी माणसांच्या मुखी आधी दोन घास घालून मन स्वतःच्या जेवणाचा विचार करत. थोडसे अन्न जरी मुखात पडले तरी पोटभर पाणी पिऊन तुप्तीची ठेकर देत असत. हा घरातील संस्कार नकळत मुलांच्या मनावर रुजला जाई.

वडिलधारी मंडळी सुट्टीचे नियोजन योग्य पद्धतीने करत. त्यात मुलांना कधी

पोहण्याचे धडे मिळतं तर कधी शेतीमातीचे ज्ञान. आजीच्या आजोबाच्या ठेवणीच्या गाढोड्यातील गोष्टी मुलांना ऐकायला मिळत. की जे ज्ञान त्यांना आजपर्यंत पुस्तकी शिक्षणातून, चौकटीतील शिक्षणा तून मिळाले नव्हते. काही जुने पण गहन अर्थ असणारे शब्दही मिळत आणि ते चिरकाल स्मरणात राहत असत.जेव्हा सुट्टी संपवून पाहुण्याची निरोपाची वेळ जवळ यायची तशी मनाला हुकू लागून राहायची.डोळ्याच्या कडा आपोआप ओल्या व्हायच्या. जाणाऱ्याचेही निघताना पायही जड होऊन जायचे. पण आताचा काळ त्याच्या नेमका उलटा झाला आहे. मोबाईल हातात आला तसे आपण आपले नैसर्गिक जगणेच विसरून कृत्रिम वस्तूच्या मागे धाव घेत आहोत. साऱ्या संवेदना,भावना, वेदना मोबाईलच्या इमोजीतून व्यक्त होताना दिसत आहेत. शब्दच मुके झाल्याचा भास होतो आहे. ना खळखळून हसणे नाही अन रडून मन मोकळे होणेसाठी कुठे हक्काची जागा

रंजना सानप
माचणी (सातारा)

उरलेली दिसत नाही. कारण मती भ्रष्ट झाल्यासारखे सगळे त्या स्क्रीनमध्ये हरवलेले दिसतात. घराच्या भिंतीही मुक्या झाल्याचा भास होतो आहे. मोबाईलची स्क्रीनच सगळ्यांसाठी आता खास आहे. कित्येक तासनतास त्या स्क्रीनवरच डोळे आणि डोके काम करत असतात. घरातला संवाद हरवलाय तर बाहेरचं तर लांबच. त्यामुळे विचारांची देवाणघेवाण होत नाही. नात्यागोत्यात आपुलकीच उरली नाही.

लहान लेकरांपासून ते वृद्धांपर्यंत सगळ्यांच्या मनावर अधिराज्य गाजवणारा हा कृत्रिम मोबाईल आणि त्यातून अनेक विकृती निर्माण होत आहेत. मनोरुग्ण होत चाललेल्या पिढीला मानोसोपचार तज्ञ शोधावे लागत आहेत. सगळंच हरून बसलोय आपण याची जाणीव आपणाला कधी होतेंय काय माहित. खेळाची मैदाने ओस पडलेली दिसत आहेत. कधी काळी

टिक्की आणि बबलू डबलू

ज्योतिर्मय **साहित्य**
जान्हवी नावाची एक गरीब मुलगी असते. तिला दोन मोठ्या बहिणी आहेत. ती तिच्या आई वडील आणि आजीसोबत रामपूर गावी राहत होती. ती दररोज शाळेत येत होती. वेळेवर अभ्यास करायची .
एक दिवस तिचे बाबा बाजारातून एक शेळी आणतात .
ती खूप गोड आणि सुंदर असते. जान्हवी ची आजी तिला टिक्की म्हणून हाक मारते कारण तिच्या कपाळावर मोठा टिक्का होता म्हणून तिचे नाव टिक्की असे ठेवले. सर्वांना टिक्की खूप खूप आवडायची. सर्व जण टिक्कीभोवती खेळायचे. तिला बोलायचे. खूप धमाल करायचे.सुट्टीच्या दिवशी ते टिक्की ला घेऊन ते डोंगरावर जायचे तेही पळत जणू सर्वांनी टिक्की सोबत पळण्याची शर्यत लावली आहे. जान्हवी टिक्की ला खूप जीव लावायची. ती तिची विशेष काळजी घ्यायची टिक्की आता बरीच मोठी दिसू लागली. तिला थोड्या दिवसांनी दोन पिछे झाले. एक बकरी होती आणि एक बकरा होता. बकरीचे नाव जान्हवीच्या आईने बबलू ठेवले आणि बकऱ्याचे नाव जान्हवीच्या वडिलांनी डबलू ठेवले. आता

खेळायला खूप मजा येत होती. जान्हवीच्या घरी एक गाय पण होती. तिच्या घरचे गाईचे पण मन लावून पालन पोषण गरिबीतही मन लावून करत होते.

एक दिवस जान्हवीची आई शेतात गेली तेव्हा टिक्की तिच्या सोबत होती. जान्हवीच्या आईने टिक्की ला गायी शेजारी बांधले. आणि गायीला खायला शिळे तुकडे देते. टिक्की पण ते शिळे तुकडे खाते. खूप खाते. इतके तुकडे खाते इतके तुकडे खाते की तिचे पोट खूप खूप फुगते. मा तिचे पोट खूप दुखायला लागते. ती तिच्या भाषेत ओरडायला लागते पण काही समजण्याच्या आताच टिक्की मृत्युमुखी पडते. आणि एक दुःखाचा डोंगर या सुवी

जान्हवीवर कोसळतो. ती शाळेत आली आणि शाळेतील मॅडम जवळ रडायला लागली कारण की तिला टिक्की ची आठवण येत होती. बबलू डबलू या दोघांचे आता कसे असा प्रश्न त्या बाल मनाला पडला ते पिछे कावे बाक्रे होऊन तिच्या आईला म्हणजे टिक्की ला बोलावत होते. पण त्यांना कुठे कळत होते त्याची आई गेली आहे देवाघरी कधीच न येण्यासाठी.....

संवेदनशील जान्हवी रडायला लागली होती. तिच्या वडिलांनी बबलू डबलू यांना दूध पाजण्यासाठी ओल्या डोळ्यांनी दुधाची बाटली आणली होती. पिछांची काळजी घेण्यासाठी. जान्हवी मॅडमला म्हणाली की, मॅडम मी बबलू डबलू यांना खूप जीव लावणार त्यांना त्यांच्या आईची कधी कधी आठवण येऊच देणार नाही. त्या बाल मनाच्या विशाल विचारांचे मॅडमला कौतुक वाटले.

तात्पर्य. मुक्या प्राण्यांना जीव लावला तर तेही अतिशय लळा लावतात. मग त्याचा विरह नकोसा वाटतो.

मित्रांची काळजी

ज्योतिर्मय **साहित्य**
२६ जानेवारी जवळ आली होती. शाळेत विविध स्पर्धा सुरू झाल्या होत्या. चित्रकला, भाषण, काव्यवाचन, सोबतच मैदानी खेळांच्या स्पर्धा सुद्धा सुरू होत्या. आनंद नगरीचा आनंद मुलांनी घेतला होता. मुलांनी त्यांच्या हातांनी बनवलेल्या विविध पदार्थांचा आनंद शिक्षकांनी सुद्धा लुटला होता. कबड्डी, खो-खो, लंगडी, लांब उडी, उंच उडी धावण्याचे स्पर्धा झाली. कोणी सांघिक स्पर्धेत जिंकले तर कोणी वैयक्तिक स्पर्धेत बक्षीस मिळवले. शाळेत मुलांची संख्या मर्यादित आहे. निवासी शाळा असून स्कॉलरशिप मधून येथे मुले निवडून प्रवेशित होतात. आता गावात चांगल्या शाळा निघाल्या आहेत. शिक्षणाची सोय गावातच चांगली होत असल्यामुळे निवासी शाळेत त्यातल्या त्यात शासकीय शाळेमध्ये पाठविण्याचा पालकांचा कल कमी झाला आहे. म्हणून आमच्या शाळेत इप्तता सातवी ला २२ विद्यार्थींच प्रवेशित झाली. ह्या २२ पैकी २० मुले सध्या होस्टेलला उपस्थित होती. दोघे आजारी असल्यामुळे गावी गेलेले होते.

एकंदरीत प्रजासत्ताक दिना निमित्ताने होणाऱ्या विविध स्पर्धेत ह्या वर्गातील २० पैकी १८ जणांना कोणत्या ना कोणत्या स्पर्धेत म्हणजेच वैयक्तिक असो वा सांघिक स्पर्धेत बक्षीस मिळालेले होते. पण दोन विद्यार्थी असे होते की ज्यांना कोणतेच पारितोषिक भेटणार नव्हते. ह्या अठरा जणांनी आपल्या वर्ग मित्रांचा विचार केला. कोणत्यातरी स्पर्धेत या दोघांना पारितोषिक मिळाले पाहिजे असे काहीतरी करू, हे त्यांनी ठरविले. संगीत खुर्ची स्पर्धा बाकी राहिली होती. सातवीच्या मुलांना ग्राउंड वर येण्यास सांगितले. खुर्च्या लावलेल्या होत्या. एका मुलाच्या डोळ्या याला पट्टी बांधली होती त्याने ढोल वाजवायचे ठरविले. त्याची ढोल वाजवणे थांबले की मुलांनी खुर्ची पकडायची. प्रत्येक वेळी खुर्च्या असून सुद्धा काही बसत होती तर काही मुलं मात्र बसत नव्हती. असे करत करत ह्या

विद्यार्थ्यांशी हितगुज

नीलकंठ लोसरवार.
शासकीय विद्यानिकेतन

छत्रपती संभाजी नगर

वैयक्तिक बक्षीस मिळावे ह्या हेतूने आम्ही मागे मागे राहिलो. आता आमच्या वर्गातील प्रत्येकाकडे किमान एक तरी प्रमाणपत्र असेल. मुलांचे हा विचारायला काय म्हणावे? आजच्या युगात कट कारस्थान

करून स्वतःच्याच पदरात कसे काही पाडून घेता येईल याच्याच प्रयत्नात लोक असतात.. इतका सल्ला आणि निर्मळ विचार मुलांनी केला. क्षणभर मी भारावून गेलो. काय म्हणावं यांना? हेच कळले नाही. सक्का भाऊ जिथे छोट्याशा जमिनीच्या तुकड्यासाठी भावावरच कुराड उगारतो काही संबंध नसताना आपल्या वर्ग मित्राला कोणतेच बक्षीस मिळाले नाही, त्याला सुद्धा बक्षीस मिळण्याचा आनंद भेटावा यासाठी सर्वांनी मिळून ही कृती करणे,.. ही साधारण बाब नाही. अनेकदा आपण पाहतो काही मुले अनेक स्पर्धेत भाग घेतात. बक्षीस सुद्धा मिळवतात. धावण्याच्या स्पर्धेत तोच पहिला, भाषण स्पर्धेत तोच पहिला, खोखोत त्याचा संघ विजयी. अशा मुलांचे ऑलराऊंडर म्हणून आपण कौतुक करतोच. पण आपला मित्र जिंकावा म्हणून स्वतः हरणारे कुठे पाहिले आहेत का? पण अशा गोष्टी शासकीय विद्यानिकेतन मध्येच पाहायला मिळतात. एका गावाचे नाही, एका जातीचे नाही, एका धर्माचे नाही, पण मित्र आहोत ना. बस, इतकेच पुरे. मित्रासाठी काहीही करतील. म्हणूनच म्हणतात ना भाऊ नसला तरीही चालेल पण मित्र मात्र असावा.

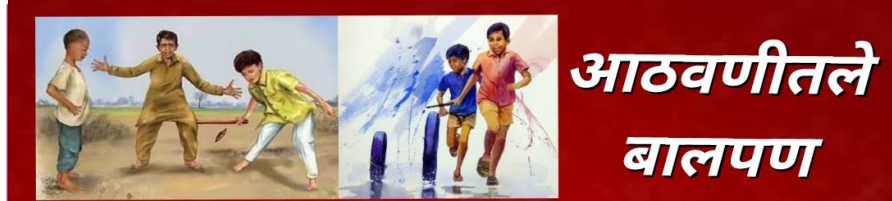

शितल तांबोळीनी साकारली भारतीय संस्कृतीची कलात्मकता भव्य रांगोळीमधून

ज्योतिर्मय **साहित्य**
छत्रपती संभाजीनगर
– उत्तरा नगरीतील सौ.शितल शशांक तांबोळी यांनी गुढीपाडव्याचे औचित्य साधून मोठी भव्य रांगोळी सजवली आहे. भारतीय सण उत्सव सांस्कृती मधील राष्ट्रीय एकात्मता अशा आशयाची ही रांगोळी सजविण्यासाठी तिला

आठ तासांहून अधिक कालावधी लागला. सौ.शितल तांबोळी हिने आजवर अनेक विषयांवरील रांगोळ्या साकारलेल्या आहेत. ती उत्तमचित्रकार देखील आहे.अतिशय स्वादपूर्ण रसिपीज देखील बनविते.विविध प्रकारची लोणची ,चटण्या, भुके, अनेक प्रकारचे फराळाचे पदार्थ देखील ती आणि त्यांच्या सासूबाई

सौ.मंगलाताई तांबोळी बनवितात. तांबोळी गृह उद्योग नावानी त्यांनी व्यवसाय सुरू केला आहे. त्यांच्या उत्पादनानां चांगली मागणी देखील आहे.सौ.शितल शशांक तांबोळी यांनी गुढी पाडव्याच्या निमित्ताने साकारलेल्या या रांगोळीच मोठं कौतुक होवून त्यांच्यावर अभिनंदनाचा वर्षाव होत आहे.

आठवणीतले
बालपण

“ सुरम्य ते बालपण “

ज्योतिर्मय **साहित्य**
ही गोष्ट सन १९७१ ते १९७३ या सालातील आहे. त्यावेळेस आम्ही उद्गीर जिऱ्हा उस्मानाबाद येथे राहात होतो. आम्ही जिथे राहातं होतो ते घर म्हणजे निजामाच्या काळातील मोठा वाडा होता. तो हळीखेडे नावाच्या आमच्या घरमालकाने विकत घेतलेला होता. खाली भलेमोठे विस्तृत अंगण होते. त्याला लागूनच शेजारी एक दहा बाय पंधरावी ओसरी होती.त्या ओसरला चिटकूनच उजव्या व डाव्या बाजूला एक एक खोली होती.तसेच, पहिल्या मजल्यावर एक भव्य दिवाणखान्या सारखा हॉल होता आणि त्याला लागूनच एक छोटी खोली होती. जिन्याने वरच्या मजल्यावर जाण्यासाठी मोठ्या दगडांच्या पाय-यांचा जिना केलेला होता. एवढ्या मोठया घराला दरमहा त्याकाळात वीस रुपये एवढे घरभाडे होते.

त्या काळात उद्गीर तालुका असलेले छोटे शहर होते. उद्गीर शहराच्या आसपासची खेडेगावात ही डोंगराळ भागात होती. त्यामुळे, रस्त्यांवर चढ, उतार खूप होते. उद्गीरच्या शेजारीच एक तासाच्या अंतरावर नळगीर नावाचे गाव होते. त्या गावात लमाण लोकांची वस्ती जास्त प्रमाणात होती. त्या गावात आंब्याची आणि सिताफळांची शेकडों झाडे होती. तसेच, उद्गीर हे बाजारपेठेचे शहर असल्याने

नळगीर येथून लोक बाजार करण्यासाठी उद्गीरला येत असत. नळगीर ते उद्गीरचा रस्ता उंचसखल, डोंगराळ असल्यामुळे तेथील लोक बाजार करण्यासाठी आणि आंबे व सिताफळे विकण्यासाठी उंटावर माल ठेवून उंटावर बसून येत असतात. त्यांच्या प्रवासाचा रस्ता आमच्या घरासमोरूनच जात होता. त्यामुळे, दिवसभरात पन्नास, पंचाहत्तर उंट तरी आम्हाला रोज पाहायला मिळत असत.

तो रोज दिवसभराचा आम्हा भावांडांचा नित्याचा कार्यक्रमच असे. उन्हाळ्याच्या रोज सकाळी आमच्या घरासमोरच रसाचे आंबे विकायला रोज पन्नास, पंचाहत्तर लोक वेताच्या डाली घेवून त्यात आंबे ठेवून रस्त्यावर विकायला बसत असत. आमच्या घरासमोरच मोठा रस्ता होता. त्यामुळे, आमच्या घराच्या दोन्ही बाजूंनी पन्नास पन्नास माणसं आंबे विकायला बसलेली असायची. आमचे वडील मग, सकाळी आंबे आणण्यासाठी मला आणि धाकट्या भावाला सोबत नेत असत. आमच्या खांद्याला दोन मोठ्या पिशव्या असत. आंबे विकणा-या प्रत्येक माणसापाशी जावून बाबा आंब्याचा रस गोड आहे का हे पाहात असत मग पूढच्या माणसाकडे जात असत. बहुतांशी जणांकडील आंबे गोडंच असत. पण, त्यातल्या त्यात सर्वोत्कृष्ट आंबा निवडीकडे वडिलांचे लक्ष असे. आंबा निवडीची ही एक पध्दत होती. त्या दरम्यान मग, आम्हीही त्या माणसाला हातावर रस मागत असू. तेव्हा तो आंबे विकणारा माणूस आम्हाला खा! की लेकरा म्हणून आम्हा दोघा भावांनाही एक एक आंबा देत असे. असंच, आम्ही आंबे पाहात

पाहात पूढे पूढे वडीलांसोबत जात असू. बहुतांशी माणसांच्या टोपलीतील एक एक आंबा खाता खाता असे करत दहा पंधरा आंबे तरी आमच्या खाण्यात येत असत.तिथंच आमचं दोघा भावांचा पोट भरत असे. त्या काळात कुणाला शेती असो वा नसो! गरीब असो किंवा श्रीमंत असो! सर्वजण मनसोक्तपणे पोटभर आंबे व आंब्यांचा रस खात असत. त्यावेळेस आंब्यांचे भाव पण, खूपंच स्वस्त होते. गोटी आंबा म्हणजे छोटा आंबा एक रुपयाला शंभर मिळत असत. तसेच, रसाचा मोठा आंबा एक रुपयाला पन्नास आंबे मिळत असत. याशिवाय, मलगोबा नावाचा एक प्रकारचा आंबा होता. तो एक आंबा दोन किलो वजनाचा एवढा मोठा असे. तो एक रुपयाला चार आंबे मिळत असत. आता सध्याच्या काळातील लोकांना ही अतिशयोक्ती वाटेल. पण हे खरे आहे. ही त्या वेळेसची वस्तुस्थिती होती. अशा प्रकारे आंब्याची खरेदी झाल्यावर मग आम्ही घरी येत असू. घरचा मग नंतर वेगळाच कार्यक्रम असे. घरी मग. आई तांब्याच्या मोठ्या पातेल्यात सर्व आंबे पाण्यात भिजू घालत असे. शे दीडशे आंबे त्या पातेल्यात बसत असत. थोड्या वेळाने आंबे हाताने गोल गोल फिरवून, आई कोयी आणि सारी वेगळ्या करून आंब्यांचा रस दूस-या छोट्या तांब्याच्या पातेल्यात जमा करीत असे. अशा प्रकारे रस झाल्यानंतर सकाळी वडीलांची पूजा

झाली की, मग साडेबारा ते एक

पर्यंत आम्ही सर्वजण जेवायला बसत असू. जेवणाच्या मेनूत कुरुड्या, पापड्या व गोलभजी पालकभजी आणि स्वादिष्ट आंब्याचा रस असा मेनू असे. यथेच्छ मिश्रान पकानांचं जेवण झाल्यावर मग, पान खाऊन निवांत झोप होत असे. यात मुख्य सांगायची गोष्ट म्हणजे आंब्यांच्या कोयी आणि साली आई उन्हात वाळण्यासाठी टाकत असे. त्या वाळल्यानंतर दूस-या दिवशी आम्हा मुलांचा कोया खेळण्याचा कार्यक्रम असे. पांढ-या खडूने गोल रिंगण करून त्यात कोया टाकल्या जात असतं.

मग, नंतर ठराविक कोयीला दगड मारून रिंगणाच्या बाहेर केले जात असे. जो कोणी हे करेल त्याला मग सगळ्या कोरा मिळत असत. अशा प्रकारे खेळणे झाल्यावर मग, आम्ही त्यातील काही कोया भाजत असू. त्यानंतर त्या फोडून त्यातील भाजलेला गर खाते असू. तो गर पेढ्यासारखा,काजूसारखा लागत असे. इतके प्रकार झाल्यानंतर आम्ही दूस-या दिवशी त्या कोयी सालींचा उपयोग पितळेच्या पाणी तापवावयाच्या बंबाच्या धूरकांड्यात कोया व साली टाकून पाणी तापवत असू. त्याकाळात पितळेच्या मोठ्या बंबातच पाणी स्नानासाठी तापवले जात असे. असा आमचा बालपणीचा अमृत आनंदाचा काळ होता.“ गेले ते दिन गेले “ आज लाखों रुपये देवून सुध्दा कुणालाही हा सुवर्णाचा, अवीट गोडीचा, अमृतरसपानाचा असा मनसोक्त आनंद पृऱ्हा अनुभवता येणार नाही. “ बालपणीचा काळ रम्य सुखाचा “ खरंच आहे!